

*О.В. ІЛЛІна, кандидат
педагогічних наук, доцент
Житомирського державного
університету імені Івана Франка*

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАТОРСЬКИХ ПЕДАГОГІЧНИХ УМІНЬ ОБДАРОВАНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Розвиток обдарованої особистості потребує створення цілісної системи, яка передбачала б виявлення та підтримку обдарованої молоді, розвиток та реалізацію її здібностей, стимулювання активної діяльності. На сучасному етапі інформаційно-технологічні перетворення охоплюють всі сфери людської діяльності. В освіті вони сприяють реалізації пріоритетних напрямів державної політики в контексті інтеграції до європейського та світового освітнього простору. Технологічний підхід забезпечує ефективність реалізації будь-якої системи, в тому числі й системи формування вмінь, необхідних для організаторської педагогічної діяльності.

У сучасній педагогічній теорії і практиці існує багато варіантів педагогічних технологій. Найбільш повну класифікацію подає Г.К. Селевко, який поділяє педагогічні технології за типом управління пізнавальною діяльністю, за провідним фактором психологічного розвитку, за рівнем застосування, за концепцією засвоєння, за філософською основою, за характером змісту й структури, за орієнтацією: на особистісні структури, за підходом до дитини, за організаційними формами, за домінуючим методом, за напрямом модернізації традиційні Г системи, за категорією учнів.

У нашому розумінні технологія - це конструювання процесу, проект способу його організації з послідовною орієнтацією на чітко визначені цілі, кінцевий результат, способи його досягнення; моделювання

підсистем, блоків, усієї системи формування професійних умінь як цілісного процесу. Такий підхід передбачає систематичне й послідовне відтворення на практиці заздалегідь спроектованого навчально-виховного процесу.

Основний зміст технологічної спрямованості педагогічних пошуків у сучасних умовах полягає насамперед у здійсненні попереднього проектування навчально-виховного процесу й наступного відтворення цього проекту в учнівській аудиторії. Одним із завдань педагогічної технології є створення проекту навчально-виховного процесу, який визначає структуру й зміст навчально-виховної діяльності самого учня. Суттєва риса будь-якої педагогічної технології - постійне цілепокладання, починаючи з діагностичного процесу й закінчуючи об'єктивним контролем. Важливо також зберігати структурну та змістову цілісність всього навчально-виховного процесу.

Формування в майбутніх учителів професійних умінь, необхідних для організаторської педагогічної діяльності, повинно бути цілеспрямованим і керованим. Необхідною умовою результативності організаторської діяльності є її повноцінна мотивація, що виявляється передусім у позитивному ставленні до неї, усвідомленні її значення для ефективності навчально-виховного процесу.

Створення системи поетапного формування умінь, необхідних для організаторської педагогічної діяльності, є одним з основних завдань дослідження.

Враховуючи структуру організаторської діяльності, виділяємо компоненти процесу формування професійних умінь, необхідних для неї: цільовий, мотиваційний, змістовий, операційно-процесуальний, оцінно-результативний.

Цільовий компонент включає: загальну мету - формування високого рівня розвитку умінь майбутніх учителів, необхідних для організаторської педагогічної діяльності; мету кожного з виділених компонентів; а також

проміжні цілі, які встановлюються на кожному з етапів формування цих педагогічних умінь.

Кінцевою загальною метою розробленої технології є підготовка спеціаліста-організатора шкільного навчально-виховного процесу, вимоги до якого містить у собі змістовий компонент. Проміжні цілі передбачають становлення особистості спеціаліста шляхом наступності й нарощування її потенціалу за прийнятими показниками й критеріями.

Впровадження на практиці кожного з визначених компонентів зумовлює реалізацію параметру цілепокладання.

Мотиваційний компонент передбачає формування в майбутніх педагогів системи мотивів, яка б забезпечувала процес оволодіння вміннями, необхідними для організаторської педагогічної діяльності. Ставиться завдання: створити та впровадити в практику навчання студентів систему мотиваційного забезпечення процесу формування педагогічних умінь.

Для формування повноцінної мотивації необхідності розвитку умінь, необхідних для організаторської педагогічної діяльності, важливо забезпечити такі умови:

- утверджувати гуманне ставлення до всіх студентів, бачити в кожному особистість;
- задовольняти потреби в організаторській педагогічній діяльності;
- формувати адекватну самооцінку своїх можливостей;
- використовувати різні способи педагогічної підтримки, прогнозувати ситуації;
- виховувати належне ставлення до навчальної праці, зміцнювати почуття обов'язку.

Метою змістового компоненту є формування майбутніх педагогів відповідно до вимог, що забезпечують високий рівень продуктивності організаторської педагогічної діяльності.

Враховуючи наукові педагогічні доробки, положення „Концепції

педагогічної освіти" і „Концепції виховання дітей і молоді у національній системі освіти" , вимоги державного стандарту до вчителя-вихователя було виділено комплекс властивостей особистості педагога, що забезпечують високий рівень продуктивності його організаторської діяльності. Основне місце належить знанням і вмінням у сфері організаторської роботи. Цілісна система виділених якостей особистості вчителя дозволяє йому не тільки правильно організовувати роботу учнів, інших викладачів, батьків, самого себе, але й діяти при цьому виходячи з поставлених перед ним завдань.

Вихідними положеннями при складанні цієї системи вимог були суспільні й соціальні завдання й функції майбутнього спеціаліста у практичній діяльності. Враховувалися конкретні суспільно-історичні умови, в яких даний фахівець буде жити й працювати, стан і перспективи розвитку освітньої галузі, специфіка професійної діяльності.

У ході дослідження ми дотримувалися такої структури:

- призначення спеціаліста,
- перелік посад, які він може обіймати,
- вимоги до особистіших якостей (світоглядні, громадянські, моральні, професійні й інші),
 - зміст загальної, психолого-педагогічної, професійної і організаторської підготовки,
- знання й уміння, якими він має оволодіти.

Головне завдання вчителя - формування творчої, моральної, інтелектуальної, з почуттям національної гідності особистості громадянина України; розвиток його здібностей та обдаровань, наукового світогляду; виконання вимог Державного стандарту загальної середньої освіти, підготовка учнів до подальшої освіти й трудової діяльності.

Сучасні вимоги до вчителя висвітлені в Законі „Про загальну середню освіту": „Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність,

забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах середньої освіти". Однією з основних вимог до вчителя як до організатора навчально-виховної є гуманістична спрямованість (сформовані загальнолюдські моральні цінності, відповідальність і почуття обов'язку перед учнями, школою й державою, національна самосвідомість). Важливими є: професійно-педагогічна спрямованість (інтерес і любов до дітей, захопленість педагогічною професією, педагогічне мислення, педагогічний такт, самокритичність, працездатність); пізнавальна спрямованість (наукова ерудиція, творче мислення, готовність до самоосвіти); організаторська спрямованість. Остання включає: активність, ініціативність, наполегливість, володіння собою, спостережливість, самостійність, організованість, комунікабельність, вміння швидко приймати рішення, здатність до самоактуалізації, організаторську проникливість, вміння чинити активний психологічний вплив, спроможність до рефлексії, схильність до організаторської роботи.

Для продуктивної організаторської педагогічної діяльності необхідними є знання основних напрямів й перспектив розвитку освіти й педагогічної думки на Україні, основ історії педагогіки, педагогіки й психології, основ етнопедагогіки, основ організаторської роботи; глибокі знання з предмету, фахівцем якого є спеціаліст, знання методики його викладання; всебічна ерудованість, знання історії України й сучасного світу, основ філософії, політичної економіки й народознавства, основ Української держави й права.

Вимоги до вчителя, що забезпечують високий рівень продуктивності його організаторської діяльності включають вміння аналізувати суспільно-політичні процеси й події внутрішнього й міжнародного життя, трактувати їх з точки зору загальнолюдських цінностей і категорій; берегти й плекати український менталітет; аналізувати психолого-педагогічну літературу.

застосовувати психолого-педагогічні знання на практиці; аналізувати свою педагогічну діяльність; проводити психолого-педагогічні дослідження; користуватися науково-методичною літературою зі свого предмету; викладати свій предмет на високому науковому й методичному рівні, доступно й зрозуміло для учнів; користуватися технічними засобами навчання, необхідними для викладання предмету; організовувати себе, свою діяльність і час у процесі навчально-виховної роботи з учнями; вміти самостійно приймати й здійснювати правильні рішення в різних педагогічних ситуаціях; спільно з учнями вміло організовувати їх щоденну життєдіяльність, наповнювати її цікавими й корисними думками, творчими справами; організовувати навчальну діяльність учнів на уроці; засобами навчальної та позанавчальної діяльності спонукати учнів розвивати свої інтереси, збагачувати свої знання; стимулювати накопичення в учнів соціального досвіду, позитивних звичок поведінки, відповідальності, ініціативи, активності; ставити учнів в умови, які сприяють розвитку в них прагнення до самоосвіти й самовиховання; поступово передавати учням відповідальність і контроль за їх навчанням, поведінкою та вчинками; організовувати колектив учнів, зробити його своїм помічником у розв'язанні всіх навчально-виховних задач; сприяти роботі учнівського самоврядування; навчати учнів орієнтуватися в різних ситуаціях і самостійно приймати рішення в умовах складності, мінливості реального життя; навчати учнів способам організаторської діяльності. Володіти вміннями, необхідними для успішної організації будь-якої конкретної справи: бачити справу, яка потребує організатора; підбирати молодших організаторів і виконавців відповідно до мети діяльності, задач і особливостей підлеглих; колективно обговорювати мету діяльності; планувати роботу, бачити її в цілому й поетапно; відбирати шляхи виконання певного виду робіт; діяти доцільно, правильно розподіляти сили, необхідні для виконання робіт; забезпечувати необхідні зовнішні зв'язки; вести облік і контроль; колективно аналізувати ефективність

процесу виконання задачі; визначати головні напрямки роботи, провести перегрупування сил, засобів і перепланування; провести індивідуальну й колективну оцінку виконання задачі.

Метою операційно-процесуального компоненту є виділення етапів формування умінь майбутніх учителів, необхідних для організаторської педагогічної діяльності, визначення видів навчальних завдань, що моделюють організаторську педагогічну діяльність, за яких це формування буде ефективним.

Відповідно до загальних і проміжних цілей виділяються такі етапи формування вмінь, необхідних для організаторської педагогічної діяльності.

I етап - початковий. На цьому етапі відбувається усвідомлення студентами мети організаторської діяльності та пошук способів її виконання; дії методом спроб і помилок.

II етап - теоретико-мотиваційний. Особливості цього етапу знаходять своє відображення в оцінці значущості основних якостей і властивостей педагога, необхідних для організаторської діяльності, важливості професійних умінь для продуктивної педагогічної діяльності. Це період накопичення соціального досвіду організаторської діяльності. Студенти знайомляться з теоретичними основами організаторської діяльності, положеннями про педагогічні ситуації, задачі й вивчають методи їх розв'язання.

III етап - основному - етапі відбувається оволодіння студентами первинними вміннями, необхідними для організаторської діяльності. Основна мета при цьому полягає в психологічному розкріпаченні особистості, формуванні почуття природної свободи взаємовідносин і контактності в організації якоїсь конкретної справи. Це досягається шляхом застосування ігрових вправ для навчання готовності до самоорганізації й організації інших, розв'язання й програвання педагогічних ситуацій, у яких наявні компоненти організаторської

діяльності.

IV - практично-творчий - етап застосування первинних умінь в реальних педагогічних ситуаціях, тобто формування власне педагогічних умінь. На цьому етапі розглядалися ситуації організаційного характеру, змістом яких є професійна діяльність учителя, проводилися ділові ігри, мікрОВикладання, тощо. Важливим у цей період є закладення основи для подальшого розвитку професійної організаторської майстерності фахівця.

V - етап організаторської майстерності. Формування умінь, необхідних для організаторської педагогічної діяльності, до рівня організаторської майстерності відбувається при творчому використанні знань, навичок і умінь в реальних педагогічних ситуаціях. Цей етап реалізується під час неперервних педагогічних практик та в педагогічній діяльності після закінчення навчального закладу.

Оцінно-результативний компонент передбачає прогнозування результату процесу формування професійних умінь майбутніх учителів при розв'язанні організаторських навчальних завдань з педагогіки, оцінку отриманого результату, аналіз його відповідності до бажаного з метою корекції операційно-процесуального, змістовного й цільового компонентів.

Програма формування професійних умінь майбутніх вчителів, визначається проміжними цілями, відповідно до етапів формування професійних умінь у процесі моделювання організаторської педагогічної діяльності, які в свою чергу обумовлені загальною метою - формування умінь, необхідних для організаторської діяльності, на рівні, який би забезпечував високу продуктивність цієї діяльності вчителя. Зворотній зв'язок визначається процесом порівняння отриманих показників рівнів сформованості умінь, необхідних для організаторської педагогічної діяльності, з показниками сформованості цих умінь у вчителів з високим рівнем педагогічної майстерності, а також корекції загальної мети застосування моделювання організаторської педагогічної діяльності для формування професійних умінь майбутніх учителів, корекції проміжних

цілей і програми формування професійних умінь з метою отримання відповідних результатів.

Запропонована технологія передбачає можливість виявлення обдарованих студентів, розвиток їх організаторських здібностей. Це досягається шляхом застосування, як навчальних завдань з педагогіки, змістом яких є моделювання організаторської педагогічної діяльності, педагогічних задач організаційного характеру, рольових ігор, рольового тренінгу й мікрОВикладання, до якого в першу чергу залучається обдарована молодь.

Мета запропонованої технології полягає в тому щоб якомога тісніше наблизити зміст і розв'язання певних навчальних задач до педагогічних задач, які доведеться розв'язувати випускникам у майбутній професійній діяльності. Повертаючись до концепції контекстного навчання, необхідно, наскільки це можливо, перетворити навчальну діяльність студентів у квазіпрофесійну й тим самим домогтися формування певних професійних умінь.

Потрібно також відмітити, що під час навчання йде орієнтація випускника на подальше вдосконалення набутих професійних умінь в процесі практичної педагогічної діяльності.